

Xarxa per l'Observatori de la realitat dels gitanos i gitanes procedents de l'est d'Europa a Catalunya

8. Impacte de la pandèmia en la població RROM

www.ROMEST.cat

@romest13

La xarxa

té per objectius:

1. Fer observatori de la realitat que viuen els gitans i gitanes d'Europa de l'Est a Catalunya i de les estratègies d'acollida i inclusió que es realitzen
2. Promoure l'intercanvi de coneixements i de bones pràctiques a través de la participació d'Entitats, Serveis i Associacions implicades
3. Contribuir a la inclusió social del col·lectiu gitano de l'Est d'Europa i a la cohesió social dels seus entorns veïnals.

Entitats i professionals participants:

APROAPE, Asociación Barró, Associació per la recerca i l'acció social VINCLE, Fundació Idea, Fundació Secretariado Gitano, Fundación Cepaim, Fundació Ateneu St. Roc, Progress, Oficina del Pla d'Assentaments Irregulars (Ajuntament de Barceona), Servei d'atenció social a famílies amb menors (Ajuntament de Barcelona), Marc Vallés (Universitat de Girona), Almudena Macías (Universidad de Màlaga)

Promou i edita:

ASSOCIACIÓ PER LA RECERCA I L'ACCIÓ SOCIAL

Patrocina:

INTRODUCCIÓ

La pandèmia pel Covid 19 ha sacsejat les societats arreu del món, no només des del punt de vista sanitari; estem observant un creixement de la desigualtat, així com també de la precarietat i de la inseguretat alimentària per part de nombrosos col·lectius socials. Moltes persones gitanes procedents de l'est ja vivien una forta precarietat residencial, laboral, econòmica, social. Com estant vivint la situació a Catalunya, a Madrid, a Europa? Quines respostes s'estan donant?, són suficients? Quins reptes hem d'encarar? Aquest informe, basat en les Jornades Romest 2020 que es van celebrar el passat 19 de novembre de 2020 i en les sessions de treball realitzades amb la Xarxa el mateix any, té la finalitat de conèixer la situació, entendre-la i poder-hi actuar en conseqüència.

QUE HA PASSAT A CATALUNYA EN LA CRISI DEL COVID-19?

Durant l'any 2020, tant a l'Estat Espanyol com a Catalunya s'ha viscut una situació de crisi sanitària global per l'aparició i propagació del COVID-19 (o "coronavirus"), que està suposant un replantejament a molts nivells del sistema sanitari, laboral, social i dels cuidats.

Aquesta crisi situa particularment al col·lectiu gitano immigrat, ja molt exclòs prèviament a la pandèmia, en una posició de desprotecció dels seus drets essencials. A partir de la decretació de l'estat d'alarma del país, l'escenari és molt més complex: es combina una situació d'emergència sanitària global amb una crisi de drets socials que afecta a moltes capes de la societat. Es suma una alta vulnerabilitat que ja arrossegava el la població gitana anteriorment (segons dades de la Fundación Secretariado Gitano, un 86% està per sota el llindar de pobresa i un 46% de llars viuen en l'extrema pobresa).

Però si anem més en detall, i concretament en el cas de la població gitana immigrada, com pot estar afectant aquesta crisi sanitària i social en les famílies gitanes de l'Est establertes a Catalunya?

– **Impacte econòmic**

Bona part de les famílies treballen al carrer en activitats de subsistència (recull de ferralla, venda ambulat, recollida de fruita...) que amb la situació actual no poden desenvolupar, sense obtenir cap ingrés diari. A més, la gran majoria treballa sense contracte i/o documentació i per tant, queden exclosos a rebre subsidis per no poder treballar. Aquesta situació s'hi suma que moltes famílies gitano-romaneses viuen al dia sense possibilitat d'estalvis, i per tant als pocs dies de no treballar es queden sense possibilitat de subsistència.

– **Impacte social**

Es paralitzen els tràmits vinculats a les ajudes socials i la documentació: NIE, empadronaments, etc. amb la qual cosa s'alenteix encara més tots els procediments amb l'Administració. En alguns casos, amb la reorganització dels espais de treball i en la posada en marxa dels serveis mínims, ens trobem amb famílies confuses respecte els seus tràmits i amb menys ponts de comunicació amb els referents socials.

També cal destacar la situació d'habitatge irregular en la que es troben aquestes famílies, on moltes d'elles viuen en locals o pisos ocupats sense condicions d'habitabilitat garantides, i on es suma a més, la sobreocupació en els domicilis per l'exclusió socioeconòmica i la tendència a l'alça dels preus dels habitatges.

– **Impacte familiar**

La convivència de dos o tres famílies en un espai reduït de confinament sense possibilitat de sortir al carrer facilita que aflorin disputes i conflictes familiars, especialment, en un col·lectiu que acostuma a fer també molta vida al carrer.

– **Impacte sanitari**

Degut a les males condicions socioeconòmiques molts gitanos de l'est tenen una salut més precària i poden més propensos a ser població de risc davant el virus. Les condicions d'infrahabitatge tampoc ajuden a garantir espais segurs pel confinament, especialment si algun dels membres presenta símptomes del virus.

– **Impacte emocional**

Les barreres idiomàtiques i la poca o feble xarxa relaciona fa que moltes famílies no disposin de suficient informació. Això agreuja la sensació d'inseguretat que es suma a la inestabilitat que pateix el propi col·lectiu habitualment.

– **Impacte educatiu**

Amb el tancament d'espais d'educació formal i no formal la bretxa educativa s'eixampla encara més ja que moltes famílies no disposen del material, informàtic i d'altres tipus , o de connexió a internet, per treballar adequadament des de casa. El baix nivell educatiu dels progenitors dificulta la seva orientació i la no disposició d'un espai físic al domicili dedicat exclusivament a l'estudi dificulten encara més el procés educatiu dels infants.

Què s'ha fet a Catalunya?

Entitats

L'absència de recursos per a projectes i referents de suport a aquesta població ha complicat moltíssim l'acompanyament en situació de pandèmia, així com propiciar vincles i suport amb els serveis socials primaris. Davant la situació d'emergència sanitària que ha patit el conjunt de la societat i que ha afectat principalment els col·lectius més vulnerables, les entitats membres de la Xarxa Romest van prendre una sèrie de mesures i actuacions durant els darrers mesos per evitar l'augment de la vulnerabilitat social, que ja en circumstàncies "normals" afecta el dia a dia de moltes persones sense recursos. A continuació citem alguns exemples:

-VINCLE:

L'Associació per la Recerca i l'Acció Social Vínclé coordina el projecte d'acompanyament socioeducatiu per a famílies gitanes de l'est "Educació per a Tots i Totes", on setmanalment es realitza reforç escolar a les biblioteques dels barris. Davant el tancament d'escoles i biblioteques, el programa ha continuat realitzant seguiment telefònic a totes les famílies i intervenció acadèmica a través de videoconferència i trucades telefòniques als infants. També s'ha mantingut una permanent coordinació amb les escoles implicades, els serveis socials i altres agents implicats. A més, també s'han creat vídeos amb el nom "Casa meva és (també) la meva escola", on es proposa a les famílies generar espais d'aprenentatge i joc a casa amb activitats lúdiques, fomentant també la implicació dels progenitors.

El servei ha sigut fonamental per a les famílies davant la manca d'informació oficial relacionada al COVID-19 i en l'agilització de tràmits per accés a les ajudes de les famílies (targetes moneder, repartiment de dispositius electrònics...). Finalment, el servei està contribuint en mantenir ponts de comunicació escola-família-serveis socials, i oferint espais d'escolta i cura a les famílies, següent un referent emocional, social i acadèmic molt agraït per elles.

-FSG

La Fundación Secretariado Gitano ha treballat per la detecció de necessitats dels usuaris, la coordinació amb els serveis socials, la derivació de casos a les xarxes d'ajuda mútua i altres entitats per la repartició d'aliments.

Es destaca la inacció de l'Ajuntament de Badalona, en contraposició amb el de Barcelona, on s'han col·lapsat les ajudes a les famílies afectades i on FSG, conjuntament amb altres entitats, han signat un manifest per denunciar aquesta situació davant manca de resposta dels serveis socials.

S'ha fet recerca d'ajudes directes destinades a l'alimentació, a través d'Aproape i repartiment de vals de consum provinent d'un fons especial de la FSG.

També s'han continuat fent seguiment escolar i de les ajudes de forma telemàtica, donant suport a la vegada a les famílies amb els tràmits online.

-APROAPE

APROAPE també ha col·laborat amb el seguiment des de la proximitat i el suport actiu d'aquestes famílies. Davant situacions d'emergència que no s'estaven resolent de manera àgil per altres vies, ha repartit ajudes econòmiques valorades en 7000 € beneficiant a 30 famílies (algunes de manera puntual i d'altres setmanalment). Gran part d'aquests recursos econòmics provenen de la Fraternitat Franciscana Obra social Pa de Sant Antoni, de Beques de Menjador (educ o Probitas) i la resta, de fons propi.

També han sigut proactius en la realització d'accions de reivindicació i denúncia de situacions de vulnerabilitat de drets i discriminació, concretament en l'àrea de Badalona, des d'on s'han sumat al manifest per denunciar la inacció d'algunes administracions del territori.

-CEPAIM

Des de CEP AIM, s'han proporcionat kits d'higiene, alimentació i s'han anat atenent les necessitats que han anat sorgint. S'ha treballat molt per informar als usuaris respecte la situació del COVID i les fases de desescalada, atenent necessitats emocionals i ajudant en alguns casos puntuals el pagament del lloguer i fent prevenció el sensellarisme. Oferiment d'una atenció integral als usuaris afectats.

-FUNDACIÓ IDEA

La FUNDACIÓ IDEA continua amb els serveis d'acolliment amb víctimes de violència familiar a Sabadell, serveis essencials que no s'han aturat en la situació del COVID.

També han donat resposta a les necessitats primàries dels usuaris, atenent a més de 80 casos. S'han repartit més de 20 mòdems amb accés a internet per reduir la bretxa digital d'aquests infants i joves i s'ha reconduït el suport educatiu per intentar atendre les seves necessitats educatives.

Amb els equips de Garantia Juvenil de Terrassa s'han utilitzat les cuines per la producció i repartició de menjar, on també han participat famílies en la seva elaboració. A més a més, s'ha reconfigurat els ajuts de la Caixa Proinfància, generant bosses d'aliments per les famílies.

També es destaca l'activament del telèfon del SOAF durant les 24h per atendre les situacions de conflicte intrafamiliar davant la convivència permanent causada pel confinament. Finalment, s'han generat tallers de mascaretes de tela i s'han repartit EPIS, els quals n'han disposat amb abundància.

Administracions

El paper de les administracions ha sigut molt desigual en funció de localitat en la qual es trobaven. En alguns municipis els serveis socials estaven saturats, la comunicació ha sigut molt complicada i les famílies han hagut d'esperar mesos per rebre els ajuts pertinents, sense rebre cap tipus d'informació al respecte (com és el cas de les targetes moneder, les quals les famílies els imports econòmics al cap de mig any).

Tot i així, també hi han hagut serveis que han sabut adaptar-se a la situació amb rapidesa i eficiència, donant resposta no només a famílies ateses pels serveis socials, com també a famílies no necessàriament vinculades a aquests. Un d'aquests casos és l'Ajuntament de Barcelona, on la Rebeca Collantes, referent tècnic dels serveis de SISFAM i OPAI ens va venir a presentar:

-SISFAM

El Servei d'Inserció Social de les Famílies amb infants a càrrec (SISFAM), servei que tot i tenir la majoria de famílies gitanes de l'est i galaico-portugueses, actualment també inclou famílies d'altres ètnies i cultures, continua atenent les necessitats bàsiques de les famílies amb menors que viuen en els assentaments de la ciutat i realitza assessoraments als serveis d'atenció bàsica socials i sanitaris per acompanyar millor aquestes famílies.

-OPAI

L'Oficina del Pla d'assentaments irregulars (OPAI) atén a persones soles i famílies sense menors en temes de regularització documental, capacitació i assessorament jurídic i té un observatori sobre el fenomen dels assentaments amb els casos dels dos serveis.

En relació a la pandèmia, l'OPAI i el SISFAM han dut a terme les següents accions:

- Habilitació de pavellons per a persones que no poguessin passar el confinament a l'assentament (persones soles). En els casos positius, també s'han posat a disposició hotels per poder fer la quarantena.
- Increment de l'atenció i el seguiment dels casos, especialment en cas de persones que puguin presentar simptomatologia, amb coordinació amb els hospitals i l'Agència de Salut Pública.
- Repartició d'ajudes econòmiques extraordinàries des de l'inici de la pandèmia a les famílies
- Seguiment escolar als infants, fent mediació amb les escoles i les famílies que no tenen eines informàtiques
- Repartiment EPIS i material higiènic bàsic als assentaments
- Creació materials informatius traduïts a l'idioma dels usuaris

Finalment, com que cada vegada més persones s'estan trobant amb dificultats d'accés a l'habitatge i en situacions d'infrahabitatge, el dispositiu cada vegada més pretén absorbir nous perfils d'usuaris per actuar de manera més transversal amb perfils més heterogenis d'usuaris.

QUÈ HA PASSAT A ESPANYA?

En paraules de Philip Alston, copresident del Centre de Drets Humans i Justícia Global i redactor de la ONU, va fer aquestes declaracions quan va visitar Espanya, just abans de la pandèmia: "Més del 80% de la població gitana s'encara a la pobresa o la exclusió social i el 46% és extremadament pobre amb un ingrés mensual inferior a 310 euros. (...) Després d'anys de plans i punts de referència que han deixat els indicadors de pobresa de la comunitat gitana en nivells deplorables, existeix una necessitat real d'una resposta d'emergència."

Amb l'inici de la pandèmia aquesta situació de vulnerabilitat s'ha agreujat. La Fundació Secretariado Gitano va fer una enquesta a 11.000 gitanos de tot l'Estat Espanyol durant el mes d'abril de 2020 per recollir dades de la situació d'aquestes famílies en un context d'emergència. La investigadora amb comunitats rrom a Espanya, Almudena Macías (UAM) ens va exposar algunes d'aquestes dades a les Jornades Romest:

- Un 25% dels enquestats no poden seguir les mesures de prevenció per dificultat d'accés als materials de protecció (guants i mascaretes)
- Més del 40% de participants té problemes d'accés a l'alimentació. En quant a la recepció de beques menjador, en un 20% dels casos no arriben a les famílies beneficiàries.
- El 71% de persones que treballen pel seu compte es dedica a la venda ambulat de manera informal o ajudant a la família sense tenir un contracte laboral. Amb les noves mesures de confinament, aquestes persones s'han quedat sense ingressos.
- Més del 40% dels infants no té accés a internet o ho té amb dades limitades.

La investigadora assenyala que aquestes dades reflecteixen que tot i que el virus COVID-19 no fa distincions i afecta al conjunt de la població, les condicions de vida i el lloc on ocupem en la escala social predisposa a patir els efectes de la pandèmia d'una manera o altra.

Un exemple clar és l'impacte en la salut. En referència al col·lectiu gitano de l'est, ens trobem amb persones que ja d'entrada disposen d'una esperança de vida menor, amb una major incidència de malalties físiques i contagioses, que han de conviure amb l'ansietat i inestabilitat constant, i amb dificultat d'accés als recursos sanitaris. Aquests factors els predisposa a ser població de risc, potencialment vulnerable als efectes del virus i on les condicions d'infrabitatge i les necessitats econòmiques no ajuden a la protecció i prevenció del contagi.

Malgrat les circumstàncies anteriorment exposades, Macías afirma que **no sembla que hi hagi un major contacte de COVID en els assentaments en relació a la resta de població.**

Aquesta dada és molt important ja que des d'alguns sectors s'ha intentat associar la imatge dels gitans com a col·lectiu que fa augmentar els contagis dins la societat i que no respecta les normes de seguretat.

El seu perfil socioeconòmic baix, la importància que li donen a fer vida al carrer i les famílies extenses que tenen, entre d'altres, solen ser argumentats esgrimits des d'un discurs que es pot qualificar d'antigitanisme, una discriminació estructural que inclou també els discursos d'alguns mitjans de comunicació que s'aprofiten de l'estat general de pànic de la societat i l'absència de recursos per atacar a certs col·lectius amb discursos d'odi i racisme.

“En el cas de l'antigitanisme, parlem d'un racisme profundament arrelat que es manifesta amb especial virulència en contextos de crisi, quan l'ansietat i el descontentament social busquen canals d'expressió disponibles no punibles. I els

gitanos han demostrat històricament ser un blanc fàcil, en aquests contextos, degut a la impunitat vinculada a una forma àmpliament acceptada de racisme.”

Ismael Cortés (diputat de Podemos al Congrés), publicat al Diario.es (04/05/20)

En l'enquesta feta per FSG, 4 de cada 10 participants sent discriminat a causa del COVIDD, oferint una imatge negativa i injusta sobre la comunitat gitana.

Desgraciadament, aquesta discriminació no es dona exclusivament a Espanya o Catalunya sinó que es dona a nivell internacional. El poble romaní és un de les ètnies citades per l'Assamblea General de les Nacions Unides com col·lectiu marginat, i que potencialment pot patir encara més les desigualtats estructurals i associades a la pandèmia i el racisme.

En el proper apartat analitzarem com a nivell europeu ha afectat el virus i ens centrarem en els discursos d'odi que s'han manifestat en vers el col·lectiu rrom.

QUÈ HA PASSAT A EUROPA?

A Europa la pandèmia també ha afectat el conjunt de la població i principalment els col·lectius més desfavorables han patit les pitjors conseqüències. A continuació exposarem les dades que ens va presentar l'investigador Marc Vallès (UdG) a les Jornades per conèixer les característiques generals en les què es trobaven el poble rrom als seus països d'origen, concretament a Romania, per conèixer el punt de partida d'aquestes famílies previ a la COVID-19 i quin impacte ha causat la crisi del COVID-19.

Situació general de la població rrom a Romania

-Habitatge: Aproximadament el 70% dels habitatges no disposen d'aigua corrent i estan construïdes amb materials dèbils (ruïnoses), sense sistema de claveguera, recollida de d'escombraries o electricitat.

-Salut: Segregació a les sales mèdiques amb tractament negligent als pacients romanís. També disposen de dificultats d'accés als sistemes de salut, tot i tenir nacionalitat romana (només un 54% disposen d'assegurança mèdica).

-Treball: Són els últims en ser contractats i els primers en ser acomiadats. Les dades limitades indiquen un nivell baix de treball formal, salaris baixos i feines intermitents.

Educació: Un 10% de la població gitana ha finalitzat els estudis secundaris, davant d'un 52% d'estudiants no gitanos. Aquesta diferència es pot deure per factors culturals i/o de discriminació patida pels estudiants romanís, que dificulta als progenitors portar els fills/es a l'escola, a més de falta de diners per comprar material o "roba adequada".

-Social: Existeix un discurs d'odi impune i ús excessiu de la força per part de la policia. Entre 2012 i 2014 de més de 3000 queixes presentades davant el fiscal, només 4 van conduir a condemnes a agents de la policia.

Es tracta doncs d'un col·lectiu històricament molt marginat en el seu propi país d'origen pel qual aquesta discriminació es perpetua en els països on emigren, on s'afegeixen les barreres lingüístiques, en aspectes burocràtics i documentals pel fet de ser estrangers.

Impacte de la COVID a Europa

En condicions d'habitatge precàries, els romanís afronten major risc de contraure la COVID-19: L'accés, limitat a aigua, electricitat i el sanejament crea greus problemes de salut, que s'afegeixen a les diverses traves per accedir als serveis de salut.

També els ha afectat, a un nivell molt similar a Catalunya i a Espanya, en els àmbits laboral, educatiu i d'habitatge, on ens trobem amb un col·lectiu que no té espai per realitzar aïllaments, sense possibilitat de treballar i reclamar ajudes (la majoria dels estats de la UE no van adoptar mesures específiques dirigides a persones que treballen en la economia submergida) i amb greus dificultats per seguir les classes a través d'aparells digitals, cosa que fa augmentar encara més l'abandonament escolar prematur dels estudiants.

Com a conseqüència de la pandèmia, també ens trobem amb polítiques que discriminen encara més les comunitats romanís i nòmades, les quals s'han enfrontat a un tancament geogràfic més estricte com a mesura de precaució, inclús abans que es confirmessin les primeres infeccions. (A Bulgària, per exemple, es va ruixar 3.000 litres de desinfectant llançats des d'un avió a les cases dels romanís i els carrers del barri de Yambol).

Discriminació en temps de pandèmia

El discurs d'odi i la discriminació contra el poble gitano de l'est va augmentar durant la pandèmia en els 15 països examinats per l'European Union Agency for Fundamental Rights, ja que se'ls culpava de propagar el virus:

- Països com Bulgària, Hongria, Romania Eslovàquia van utilitzar els informes dels mitjans de comunicació sobre retorns massius de treballadors migrants romanís amb una alta prevalença de COVID-19 per revifar els temors sobre la seva propagació.
- A Romania, el Consell Nacional de la Lluita contra la Discriminació va imposar sancions contra un diari local, un expresident de Romania i un professor d'universitat per declaracions discriminatòries o d'odi contra els romanís durant l'estat d'emergència.
- ERRC va registrar una sèrie d'atacs violents contra comunitats gitanes, amb ús desproporcionat de la força, gasos lacrimògens contra dones i infants, tracte denigrant i intents per part de la policia d'impedir que les ONG prestin ajuda humanitària.

-6 abril. Teliu (Romania): Famílies gitanes tornades recentment de l'estranger, amb un major nombre d'infeccions de COVID-19, van ser obligades a aïllar-se als seus domicilis. Després de contínues queixes per absència de menjar i falta d'espais a les seves cases, un petit grup es va apropar a l'ajuntament per demanar menjar. La resposta va ser violenta cap a ells per part de la policia i els mitjans de comunicació van cobrir la notícia com "els romanís que van assaltar l'ajuntament".

-9 abril, Valea Mare (Romania): Segons els activistes, la policia va tractar d'evitar que una ONG oferís 150 paquets d'ajuda a famílies romanís necessitades per distribuir sense equip de protecció. Els activistes van declarar que els paquets es van deixar fora de casa sense entrar en contacte directe amb ningú.

Mesures per fer front a la pandèmia

Vallès recull algunes de les accions que s'han pres principalment a Romania com a conseqüència de l'estat d'emergència i que afecten principalment a les comunitats gitanes establertes en el territori:

- Direcció d'Assistència Social de Bucarest: Ha proporcionat aliments bàsics a les comunitats rrom a Bucarest i ha realitzat campanyes de sensibilització.
- ONG'S Bucarest i de Iasi: Distribució de màscares i guants a les comunitats romanís de Bucarest, sensibilització i repartició d'aliments.
- El Ministeri d'Educació de Romania, amb coordinació amb les escoles han repartit tablets amb internet pels col·lectius més vulnerables, juntament amb mascaretes.
- ROMACT ha donat recolzament als municipis i grups d'Acció Comunitària per respondre a les necessitats dels més vulnerables en 17 municipis a Romania i 29 a Bulgària.
 - Proporció de màquines per la desinfecció dels carrers/barris, distribució d'aigua, compra i transport de mercaderies, etc...
 - Campanyes de sensibilització sobre salut i normes de confinament
 - Informació puntual sobre els canals d'atenció d'emergència
 - Distribució de màscares i guants a mediadors, treballadors socials, etc.
 - Proporció de paquets familiars amb productes d'higiene/sanitaris (sabó, desinfectants, etc)
 - Aliments bàsics als més necessitats
- Altres països: Inversió de 650.000 euros per ampliar el refugi federal d'hivern a Brusel·les per persones sense llar, inclosos molts gitans de l'est, per dos mesos (Bèlgica)
- Mesures per accés a aigua, electricitat, calefacció i parada de desnonaments, campaments (Irlanda i França)

Aquestes mesures s'han pres principalment en la primera onada de COVID-19, durant la primavera de 2020. Faltarien estudis més complets i al llarg del temps que avaluïn l'impacte en la pobresa d'aquest col·lectiu a llarg termini per poder tenir una

perspectiva més àmplia i amb més detall de les conseqüències i actuacions que es poden derivar en l'atenció als col·lectius més vulnerables fruit d'aquesta crisi sanitària i social.

ELS REPTES DE LA "NOVA NORMALITAT"

Un cop succeïts el període d'estricta confinament en els primers mesos de pandèmia, mica en mica els serveis i les entitats s'han anat ajustant a les desescalades de cada territori i les ajudes de beques menjador i de dispositius electrònics han anat arribant a les famílies. Tot i que la majoria de les famílies rom han pogut tornar a treballar, els efectes de la pandèmia en l'actualitat encara continuen, principalment a nivell econòmic, administratiu i psicològic. Recollim els exemples que la Catherine Bonhoure (membre de la Xarxa Romest) va exposar i que afecten a l'Àrea Metropolitana de Barcelona, però que es poden aplicar a altres territoris:

- Cancel·lació de cites programades durant el confinament, les quals moltes no s'han reprogramat.
- Dificultat de cites presencials, telèfons saturats. Dificultat de resolució de problemes, especialment si no dominen l'idioma. Complicacions en els tràmits online.
- Cues molt llargues en administracions on no hi ha cita.
- Guàrdia urbana o membre de seguretat com a primera persona de contacte en els edificis administratius, els quals disposen de poc coneixement respecte els tràmits i difícilment poden orientar.
- Necessitat d'acompanyament extern i assessorament en la gestió dels tràmits presencials per part de les famílies, el qual no està permès en moltes administracions per motius sanitaris.
- Impediments en el treball al carrer en el recolliment de ferralla per part d'algunes autoritats.

- Impossibilitat de treballar fora de la població en els caps de setmana al no disposar d'un justificant (amb el confinament perimetral)
- Disminució notable de la ferralla al carrer, davant la reducció de la economia a nivell general
- Ansietat i abandonament escolar dels alumnes que presentaven dificultats al tornar a l'escola, dificultat de readquisició d'hàbits escolars
- Esgotament psicològic davant la incertesa permanent

Les entitats i professionals que treballen amb aquest col·lectiu tenen un paper molt important en la visibilització d'aquestes circumstàncies i en el treball en els reptes que aquesta situació ofereix, com per exemple, la formació en competències digitals, l'alfabetització o la necessitat de treball en xarxa amb tots els agents implicats. Però sobretot, el treball en el vincle amb els usuaris és clau, i ho és en l'actualitat encara més per detectar i acompanyar nous escenaris de vulnerabilitat social, diferents realitats impensables anys enrere, i poder oferir un servei pròxim malgrat que les circumstàncies condueixin al distanciament social, la virtualitat i la incertesa.

NOVES OPORTUNITATS: El cas del Gallinero i la Cañada Real

Es fa difícil fer una aproximació del nombre exacte d'habitants d'ètnia gitana de l'est que visquin a Espanya ja que moltes persones no estan empadronades, principalment per manca de documentació.

A Espanya, segons dades de l'investigadora Almudena Macías, s'estima que existeixen entre 90.000 i 100.000 persones gitanes de l'est, entres les quals hi ha una alta concentració en la Comunitat de Madrid (24.000), Comunitat Valenciana (15.000), Catalunya (13.000) i Andalusia (12.000).

Una de les majors concentracions de població rrom a Espanya s'ha donat a El Gallinero i a la Cañada Real, situats a 12 i 14 km del centre de Madrid.

L'Associació Barró ha participat en els dos assentaments a través de la formació de persones rrom en mediació intercultural, un rol que ha ajudat a obrir noves vies d'enteniment entre població gitana de l'est i població autòctona.

L'Asociación Barró va iniciar la seva trajectòria el 1994 en el barri de Vallecas de Madrid. Des d'aleshores intervé, de forma sistemàtica i continuada, en coordinació amb diferents grups i institucions del seu entorn. La seva finalitat fonamental és la de **crear un espai socioeducatiu de desenvolupament personal i comunitari, per la població en situació de vulnerabilitat, marginació o exclusió social**, com és el cas de la població gitana.

El Gallinero

L'Ajuntament de Madrid va demanar a l'Associació Barró que treballés amb les persones que residien al Gallinero, a 12km del centre de Madrid, amb població exclusivament gitano-romanesa, i per tant, necessitava de tècnics i mediadors que coneguessin l'idioma. La seva coordinadora de programes, Aura Morales, des de Madrid ens va presentar el projecte i la seva tasca per la inserció del col·lectiu gitano de l'est.

Característiques de la població assentada al Gallinero

- Població itinerant (dins el territori europeu)
- Desconeixement de les causes de la seva mobilitat
- Retorns temporals a Romania per obtenir documentació, celebració de festes, entre altres
- Dedicació a ocupacions marginals
- Famílies nombroses, amb un baix nivell socioeconòmic
- Canvis continus en l'ocupació de les barraques
- Desconeixement dels seus interessos i motivacions
- Parlen els idiomes romanès i romaní

Font: Associació Barró

El programa de l'Associació Barró es basa en la formació en mediació intercultural i en la inserció de persones per a que esdevinguin líders de la seva pròpia comunitat. Aquest programa consta de dues fases:

1. Alfabetització i ensenyament de l'idioma espanyol
2. Tècniques de mediació. Aproximació a la realitat i població. Inclusió social

El programa es va iniciar al Gallinero primerament de forma anual i després de forma bianual i actualment aquesta formació es continua fent a l'assentament de Cañada Real, un cop es va desmantellar el Gallinero, amb coordinació amb entitats socials i els serveis d'atenció bàsica.

Les àrees de treball que promouen des del programa són les següents:

- Salut
- Educació
- Equitat de gènere
- Feina
- Convivència intercultural

La metodologia per treballar aquests aspectes és a través de la **mediació intercultural**, la qual ofereix eines per gestionar els conflictes, facilita la comunicació, impulsa la participació dels agents implicats i assessoren i acompanyen a institucions per generar aproximacions entre diferents realitats culturals.

"El mediador intercultural és un pont entre dos cultures, un pont amb un punt de partida i un d'arribada; el mediador coneix perfectament els dos punts, la seva tasca és fer el trajecte correcte i prudentment per arribar al objectiu de la travessa: unir, apropar, diluir tensions i aconseguir que hi hagi una comunicació real entre les dues parts."

Saloua Laghrich

A més d'oferir la formació teòrica i pràctica en mediació intercultural, l'Associació ha contractat a dos mediadors gitanos de l'est, els quals fan d'interlocutors amb la comunitat i són uns exemples d'inserció sociolaboral.

Des del 2018, es desmantella El Gallinero i les famílies es van real·lotjar a diferents barris de Madrid, cosa que va comportar molt canvis dràstics per aquestes famílies (pèrdua de la xarxa social, adaptació a un tipus de vivendes verticals, adaptació a un entorn nou, etc). El paper dels mediadors va ser fonamental per acompanyar a aquestes famílies en transitar aquests canvis, els quals es van donar sense previ avís.

Cañada Real

Després de la desaparició del Gallinero, l'Associació Barró centra la seva feina en la Cañada Real-Galiana, assentament irregular actual més gran d'Europa amb persones de diferents nacionalitats. Estructuralment, es tracta d'una via molt llarga que travessa diferents municipalitats, sense escoles ni transport públic i amb condicions d'infrahabitatge. Té una estructura més oberta que El Gallinero i les famílies no generen tantes xarxes de suport. A continuació, Morales cita algunes de les seves característiques més importants:

El territori

- Assentament irregular més gran d'Europa en l'actualitat
- 16 nacionalitats i cultures diferents
- 14km dividits en 6 sectors (el sector 6 és el sector amb major població rrom)
- Absència total de serveis socials bàsics
- Està en procés de desmantellament i real·lotjament de 8.000 persones

Font: Associació Barró

Davant una població molt més heterogènia, actualment també s'estan formant mediadors no exclusivament gitanos de l'est per donar resposta a la diversitat de necessitats que poden sorgir.

L'equip el formen 8 professionals (1 educador/a, 1 treballador/a 6 mediador/es interculturals), per poder atendre a tota la diversitat que els envolta.

En les Jornades Romest del 2020, la Xarxa Romest va poder parlar amb el Samuel i la Rozalía, dos dels mediadors gitanos romanesos contractats per l'Associació Barró. Tant el Samuel com la Rozalía es van mostrar molt agraïts amb el projecte i ens van explicar quines funcions realitzaven en el seu dia a dia com a mediadors:

- Dinamització grups socioeducatius
- Gestió de conflictes en l'assentament, per exemple, quan no es disposava d'aigua
- Facilitació de tràmits i traduccions per les persones que només parlen romaní
- Diàleg amb les administracions per garantir els seus drets

Gràcies a aquests projectes, les mediadores i mediadors són referents per la seva pròpia comunitat, per l'Administració i els tècnics de les entitats socials, els quals busquen el seu suport a través de les diferents activitats de convivència intercultural.

L'Associació Barró és, en definitiva, un exemple de proposta d'èxit que aposta per l'empoderament i formació de persones gitanes romaneses per a què tinguin un paper actiu en la creació de ponts d'entesa entre les diferents comunitats a través dels seus projectes d'intervenció comunitària, formació i mediació intercultural. Creiem necessari que existeixin projectes que donin veu a les persones gitanes de l'est i que puguin ser referents per a la resta de la comunitat i no només un col·lectiu, que a ulls de la societat, depèn sempre de les ajudes externes i que difícilment lluita en la defensa dels seus drets d'una manera activa.

Per això, incorporar referents que alcin la veu des de la seva experiència dona un missatge encoratjador de que els sabers que han adquirit les persones gitanes de l'est al llarg del temps (llengua, cultura, valors, habilitats socials...) són valuosos i únics en la mediació intercultural, i que l'educació i la formació són la porta d'accés per la inclusió en una societat cada cop més complexa i amb més reptes per fer front.

CONCLUSIONS

La crisi sanitària i social generada per la COVID-19 ha posat de manifest les desigualtats econòmiques i socials, on l'impacte de la pandèmia ha sigut més devastador en aquelles comunitats amb menys recursos.

En concret, en el cas del col·lectiu gitano de l'est, hem pogut veure les conseqüències que la pandèmia està tenint tant a nivell sanitari, com a nivell socioeconòmic, educatiu, etc i reclamem polítiques específiques que actuïn en la defensa dels drets dels col·lectius més vulnerables tant a Catalunya i a Espanya, com a Europa. En aquest sentit, la Unió Europea hauria de prendre mesures en els països on això s'està incomplint de manera flagrant.

Una de les conseqüències que comporta aquesta pandèmia és la sensació d'incertesa i ansietat en què viu el conjunt de la societat. Aquestes sensacions tan generalitzades en l'actualitat en la majoria de països ens haurien de fer més empàtics cap a un col·lectiu on històricament la incertesa ha dominat el seu dia a dia en els diferents àmbits (laboral, situació administrativa, habitatge...). Per això, **és avui en dia encara més important generar ponts d'empatia cap als col·lectius en una situació de major inseguretat**, i no dinàmiques competència com les que tant que tant han proclamat els discursos d'odi, que desgraciadament han emergit encara més en l'actualitat. En aquest sentit, es fa imprescindible la visibilització de la realitat que pateixen aquests col·lectius i famílies per generar aquestes xarxes de col·laboració.

També, destaquem el paper que ha tingut l'Ajuntament de Barcelona en la gestió de la pandèmia i la voluntat d'adaptació davant les necessitats emergents que han sorgit i que afecten directament a la població Rrom, i per tant, fem una crida a que les administracions d'altres poblacions també puguin i vulguin fer-ho.

Denunciem la invisibilitat d'aquest col·lectiu en la nostra societat, la manca d'atenció dels mitjans de comunicació i el feble abordatge de les seves necessitats.

Finalment, celebrem el paper i la proximitat que han mostrat les entitats en la seva gestió durant aquesta pandèmia: han respost i s'han adaptat a la realitat del moment, inclús en alguns casos, desenvolupant tasques impensables abans. També destaquem la voluntat dels seus programes, amb projectes d'inserció com el de l'Associació Barró, que han demostrat ser una oportunitat per aquelles persones que es volen formar i ser referents dins la seva comunitat i en la societat.

BIBLIOGRAFIA

- Asociación Barró (novembre 2020): *Nuevas oportunidades RROM: Proyecto de mediación intercultural* (presentació elaborada per les VI Jornades Romest)
- Macías León, A (novembre 2020): *Situación del colectivo gitano del Este en tiempos de crisis en España* (presentació elaborada per les VI Jornades Romest)
- Vallès, M (novembre 2020): *Impacto de la pandèmia en la población roma en Rumanía* (presentació elaborada per les VI Jornades Romest)

Enllaç a la Jornada Romest 2020:

https://drive.google.com/file/d/1lqKao6e5f8BMGS8UbHdZYL53NRnf_JjQ/view